

Krist i značaj

Već je i banalno reći, da nam trebaju značajevi, a još banalnije kazati, da su nam za odgoju značajeva potrebni uzori. Toj krvavoj potrebi uzora, koji će za sobom povući plejade čelik-značajeva, odgovorio je sam Bog tako, da je došao među ljude, eda pred njihovim očima odživi život ideala od čovjeka, uzor čovječnosti, nadljudsko i ujedno sveljudsko . . .

Javljala se doduše i prije Krista *anima naturaliter christiana* te na usta poganskih veličina progovarala i pjevala hvalospjeve krepostima i značajnosti, ali sve je to bila tek krilata riječ, koja dođe, potakne i prođe, a utjelovljena Riječ, koja ostaje uvijek i neprestano djeluje, nije postojala. Mogao je Seneka pisati gnome i sentencije, kojima se i danas divimo, koje i danas s korišću upotrebljavamo, ali o jednoj nije sigurno mogao voditi dovoljno brige ni on sam, makar je bila njegova vlastita: »*Homines magis credere solent oculis, quam auribus* — ljudi obično radije vjeruju očima, negoli ušima!« Mogao je Sokrat svojom majeutičkom vještinom rađati i kod sebe i kod drugih pročišćene pojmove, mogao je snažnim zaletom svojega duha vinuti se i do čišćega pojma o jednom Bogu, ipak je pred smrt naredio, da se žrtvuje pijevac Eskulapu. Mogao se Aristotel penjati po vrhuncima ljudskoga znanja i umijeća, što ga ljudskim naporima bez pomoći objave Božje mogla dati ljudska pamet, ipak je i on zablatio svu tu veličinu digavši ruku na sama sebe, da izbjegne teretu sudbine. Svi ti velikani i mnogi drugi imali su misli, ali tek kao gosta, što ga pozdravljali u drugom boljem svijetu, a ne kao brata i druga, što stanuje među njima. I zato one nisu nikada mogle postati znakom, značajkom, što će obilježiti njihovo biće. To je misao postala i postaje tek u vezi s Misli, s Riječju postalom tijelom. Istom u svecima staroga, a napose novoga zavjeta postala je ona zaista znakom pravih i potpunih ljudi.

ZNAČAJ: ZADANA RIJEČ

Ako kažemo s Hebelom, da je značaj »riječ, što je dasmo cijelom svijetu, i da gazimo cijelom svijetu zadanu riječ, ako se iznevjerimo svojemuznačaju«, tad se Krist

izdiže kao orijaš nad sve ljude, jer je cijelo njegovo Biće, cio njegov život tek jedno iskupljivanje zadane riječi cijelome ljudskomu rodu, riječi o otkupljenju. Evandelja sva bez izuzetka, a napose Matejevo *opportune importune* ističu, da se sve, što god je Krist doživljavao ili radio, zbivalo zato, »*ut adimpleretur, quod dictum est per prophetas dicentes* — da se ispuni, što je rečeno, obećano od Boga ljudima kroz vjekove po prorocima«! Eto Vam, ljudi, utjelovljene značajnosti! Riječ, jednom dana, nigda ne opozivana, nego ostaje do vijeka: »Krist (utjelovljena Riječ Božja) jučer, danas te isti dovijeka!«, riječ, koja je stalnija od radioaktivnih procesa, kojih ništa ne može pokolebati, a kamo li uništiti: »*Nebo i zemlja će proći, ali moje riječi ne će proći!*«

Ili ako kažemo, da je značaj ustrajna i nepokolebljiva volja svijesna idealna cilja, tad i opet Krist iskače pred našim očima kao jedinstveni fenomen u povijesti ove zemlje i cijeloga čovječanstva. Zanimljivo je vidjeti, kako je Krist promatran s toga gledišta odjeknuo u jednoj od najvećih genijalnih duša, u nutrinji Apostola naroda, koji s emfazom tvrdi korintskim kršćanima: »Sin Božji Isus Krist, kojega mi vama propovijedamo . . ., nije bio DA i NE, nego je bio u Njemu DA«. I dodaje: »Jer koliko je obećanja Božjih, u njemu su DA, zato i po njemu Amen Bogu na slavu po nama.« Što znači taj samo DA, čista afirmacija, dolazi nam do svijesti, kad gledamo Krista na Maslinskoj gori, gdje se krvlju znoji, ali ne preda, ne će da kaže NE pred svojim životnim zadatkom, koji je tako gorak, zadatak — umrijeti; dolazi nam do svijesti, kad Ga gledamo gdje s mirnoćom, koje nije rodio ovaj svijet, svijesno potpisuje svoju smrtnu osudu: »Ti kažeš,« — pazi dakle i na etiketu govoreći s razbojnikom na velikosvećeničkoj stolici — »ja sam Sin Božji!«

Od toga dana i časa kao da se provalila bujica značajeva, koji će neustrašljivo priznavati Krista, da tim priznanjem kupe tamnicu, progonstvo i smrt!

ZNAČAJ: LJUBAV, DAR SEBE

Ako definiramo napokon značaj kao požrtvovnu ljubav ili kao žrtvu ljubavi za druge, zar nije i opet Krist gorostasna pojava, pred kojom sve ljudske veličine, čak i veličina majke i njezine ljubavi pada u prah? Jer deviza Njegova glasi: »*Filius hominis non venit ministrari, sed mi-*

nistrare — Sin čovječji nije došao, da ga služe, nego da služi drugima«, a neposredni svjedok zadnjih godina Njegova života i rada, sv. Petar apostol piše: »*pertransiit benefaciendo — prošao je (između nas) čineći dobro*«! Interesantna je svakako činjenica, da je Njegova svemoć bila otvorenih ruku, čim se radilo o potrebama drugih, ali za vlastite potrebe kao da nije postojala. Dvaput je nahranio gladno mnoštvo, ali sâm je živio od milostinje i nije htio reći, da od kamenja postanu hljebovi. Toliko je bolesnika ozdravio, izvidao im rane, ali sam je trpio od udaraca biča, uboda trnja, pljusaka vojnika. Čudom je izbavio iz neprimljive mladence na svadbi u Kani, ali sebe ne štedi. Kad su tražili od Petra hramski porez za učitelja, daje, da Petar čudesnim načinom nađe u ribi potrebit novac, ali da plati ne samo za Učitelja svojega, nego i za se. Kao da Mu je više do toga, kako će izbaviti učenika iz neprimljive, negoli sebe. Kad Ga u vrtu rulja hvata u krugu pristaša, tad i opet kao da posve zaboravlja na se i osigurava svoje učenike: »Kazah Vam, da sam ja (Isus Nazarećanin). Ako dakle mene tražite, pustite ove da idu!«

Samo značaj mogao je onako spontano tražiti i od svih drugih ljudi, da pokažu, što znači njihova riječ. Ta riječ mora biti takova, da se pred njezinim veličanstvom mora pokloniti i najopravdaniji zahtjev: »Ja vama kažem, da se ne kunete nikako: ni nebom, jer je prijestolje Božje, ni zemljom, jer je podnožje nogama njegovim... Nego vaša riječ neka bude: da, da; ne, ne! A što je više od toga, oda zla jel!« Ta riječ mora biti takova, da se ne opozivlje: »Nitko, koji stavi svoju ruku na plug pa se obzire natrag, nije prikladan za kraljevstvo Božje!«

Samo značaj mogao je onako postupati s ljudima, koji će to nepokolebljivije držati zadanu riječ, što su je svijesnije dali: »Koji od vas, kad hoće da gradi kulu, ne sjedne najprije i ne proračuna troškove, ima li da dovrši, da mu se ne bi, kad postavi temelj i ne uzmože dovršiti, svi, koji gledaju, stali rugati govoreći: Ovaj čovjek počeo graditi i ne može dovršiti. Ili koji kralj, kad pođe da se zarati s drugim kraljem, ne sjedne najprije i ne promisli, može li s deset tisuća ići usuret onome, koji ide na njega s dvadeset tisuća? Akoli ne može, poslat će poslanike, dok je onaj još daleko, i zamolit će, da se pomire. Tako dakle svaki od vas, koji se ne odreče svega, što ima, ne može biti moj učenik.« Samo je značaj mogao govoriti: »Dao sam vam primjer, da, kako sam ja radio, i vi činite« i to da ide tako

daleko, te mogne tražiti i samu spremnost umrijeti za uvjerenje, kakovu je sam pokazao svojom smrću na križu.

Samo značaj mogao je tražiti čistu i nesebičnu ljubav prema Bogu i radi Boga prema bližnjemu: »Tko ljubi oca ili mater više nego mene, nije mene dostojan; i tko ljubi sina ili kćer više nego mene, nije mene dostojan.« Pa onda: »Zaista vam kažem, što god ste učinili jednomu od ove moje najmanje braće, meni ste učinili!«

ČOVJEK »BEZ SJENE«

Ali značaj može čovjek izraditi u raznim stilovima već prema materijalu, što ga posjeduje. Dana riječ može biti dana brzo i odlučno, a može biti dana hitro i nepromišljeno, pa će prema tome i vrijediti. Ili opet može biti dana s krzmanjem i otezanjem, ali zato neoporecljivo, a može biti davana i sporo i lijeno pa ipak ne vrijediti mnogo. Isto tako može cilj biti brzo ili sporo zagrljen sviješću te slabo ili jako prihvaćen voljom. I ljubav može biti duboka ili plitka, širokogrudna i uskogrudna. Tako ćemo dobiti ona četiri tradicijska stila značajeva: kolerički, sangvinički, melankolički i flegmatički.

Nego da se mogne govoriti o značaju t. j. zaista odgojenu čovjeku, morat će se, kako dobro primjećuje Hellwig, svi ti stilovi kombinirati u jednu harmonijsku cjelinu. Pravi značaj značit će zapravo sintezu sviju i to sintezu, koja uklanja od svakoga temperamenta ono, što znači opasnost, a okuplja i među se povezuje ono, što znači potporanj za značajnost u pojedinim temperamentima. Iz toga slijedi, da će značaj biti to savršeniji, što manje dominira njime jedan stil, jedan temperamenat. Najsavršeniji bi značaj bio onaj, za koji se uopće ne bi moglo reći da je ikoji temperamenat, da nema na njemu ništa, što bi moglo biti izvorom tragike te učiniti svojega nosioca subjektom tragičke krivnje. Ideal od čovjeka, idealni značaj ne bi smio biti temperamenat ili bolje ne bi smio biti temperamentan, dok bi baš on bio pravi temperamentum: lijepo temperirano i harmonijski u jednu cjelinu povezano sve ono dobro, što se može ostvariti kao čovjek.

Primijenimo li to sad na Krista i zapitamo li: u kojem je stilu On izradio značaj, koji je On temperamenat, tad ćemo s pravom očekivati i dobiti odgovor: Krist nema temperamenta u običnom značenju te riječi; Krist jest temperamenat kath' exohen! *Krist je čovjek, u čijoj nas blizini hvata čuvstvo neobičnosti: to je čovjek, u kojega životu i*

vladanju ne nalazimo sjene, riječju: čovjek — bez sjene!

Kao što bi se odlučivao od svih ljudi onaj čovjek, koji nema sjene — zanimljivo je to opisao jedan njemački pisac: »Der Mann ohne Schatten«! —, tako se Krist odlučuje od svih ostalih ljudi i značajeva. Ali nije On ostao bez sjene radi neizrađenosti svojega lika ili netočne perspektive, nego je to baš Njegova konkretnost, Njegova individualna značajka, da u Njega nema sjene... »*Et tenebrae in Eo non sunt ullae* — I u Njega nema nikakova mraka...« veli sv. Pismo na jednom mjestu o Bogu, pa se čovjeku i nehotice nameće pitanje pred Kristom, kad gleda taj Njegov ljudski ovako isklesani lik, je li to zbilja samo čovjek! Ali pogledajmo sve to malko iz bližega!

NJEŽNOST BEZ SLABOĆE

Uzmemo li kao *kriterij*, koji će nam dijeliti ljude u karakterne stilove, način, kojim očituju svoju ljubav prema svojoj okolini, tad ćemo ih moći podijeliti u dvije kategorije. Jedni su vanredno *tankoćutni i nježni*, ali stoga nemaju dovoljno energije oštrije nastupiti, kad zatreba, štoviše, skloni su na sjetilnost. Drugi opet pokazuju neku *muževnost* u ljubavi, ali stoga lako postaju grubi i bez osjećaja, riječju nedelikatni i bezobzirni. I kod ljudi, za koje se čini da srećno spajaju te dvije krajnosti, nešto pažljivije oko zamijetiti će, kako se jedna od njih ipak makar i najdiskretnije zna afirmirati na račun druge. Ogledamo li pak Kristovu ljubav prema ljudima i pretražimo je najpažljivije, naći ćemo je uravnoteženu savršenošću klasicizma i nježnu i muževnu!

Ili ne pokazuje li upravo nezapamćenu nježnost i obzirnost, kad Krist na križu u neizmjernim bolovima misli na svoju Majku te je ostavlja ljubljenom učeniku služeći se pri tom onako delikatnim riječima: »Ženo (= stvarno: Gospodo!), eto Ti sina!« samo, da što manje uvrijedi i povrijedi majčino srce, što je pucalo od bola? Kakovu tankoćutnost pokazuje prvo čudo Isusovo: da izbavi vjerenike iz najveće neprilike, što nijesu mogli dati gostima da trače još i dalje svatovsko veselje, pretvara On — ljubitelj djevičanstva — sedam posuda najboljim vinom! Obzirnosti se i delikatnosti Njegovoj divimo, kad govori sa Samarjankom, kojoj otkriva opacine; nježnosti pred grobom Lazarovim, pred kojim On — učitelj u Izraelu — javno plače kao malo dijete. A ne progovara li nam isto čuvstvo iz onih suza, što ih proljeva nad svojim narodom i svetim gradom govoreći:

»Kad bi i ti upoznao i barem u ovaj tvoj dan, što je za mir tvoj, ali je sad sakriveno od očiju tvojih! Jer će doći dani na tebe, i okružiti će te neprijatelji tvoji opkopom i opkoliti će te i pritisnut će te odasvuda i o zemlju lupit će tobom i djecom tvojom...«? Ili iz riječi: »Jeruzaleme, Jeruzaleme, koji ubijaš proroke i kamenuješ one, što su poslani k tebi, koliko sam puta htio skupiti djecu tvoju, kao što kvočka skuplja piliće svoje pod krila, ali vi ne htjedoste. Eto ostavit će vam se kuća vaša pusta...«

Mogao je dakle s potpunim pravom govoriti provodeći zadnje časove svojega umrlog života svojim učenicima: »Jer tko je veći, koji sjedi za stolom, ili koji služi? Nije li onaj, koji sjedi za stolom? A ja sam među vama kao sluga!« Pri tom ne valja zaboraviti, da se ljubav Kristova očitovala tako ne samo prema roditeljima, prijateljima i prema domovini, dakle u ona tri stepena, u kojima se pojavljuje makar i ne konzekventno i kod drugih ljudi. Isus pokazuje posebnu ljubav, gotovo bi čovjek rekao, posebnu slabost prema svima onima, koji što god trpe, slabost, koja je plemstvo, jer ne može naići na nesreću, a da joj ne pruži pomoći!

Gubavac pruža prema Njemu svoje izjedene ruke i kliče: »Gospodine, ako hoćeš, možeš me očistiti!« i odmah sluša kao jeku stvaralačke riječi: »Hoću, očisti se!« — Jerihonski slijepac više iza glasa, kad Krist prolazi s narodom. Okolina ljutito hoće da ga ušutka, ali Krist ne može ostati gluhi na molbu: »Sine Davidov, smiluj mi se!« Zapovijeda, da ga dovedu preda Nj: »Što želiš od mene? — »Da vidim, Gospodine, da vidim!« I progledao je! Bolesnici Ga upravo progone; sve, što je maleno, siromašno i nevoljno osjeća, da u Njemu ima najiskrenijega prijatelja i dobrotvora, pa se tako oko Njega tiska, da dolazi do nesreća: »*Cum turbae irruerent in eum*« i to katkad tako, »*ita ut se invicem conculcarent*«, čitamo kod sv. Luke. Pa i pravo je tako, jer On baš te napose nazivlje svojom braćom: »*Am haeres*« grješnike, carinike te na sablazan farizeja sjeda s njima za stol, a na prigovore i skandaliziranja odgovara: »Ne trebaju zdravi liječnika, nego bolesni!« Ta »ja sam radi njih i došao!« Za Nj približiti si koju ovakovu dušu znači onakovo veselje, kakovo pokazuje pastir, koji je našao izgublenu ovcu, onakovo veselje, kakovo osjeća sirotica žena, koja je našla izgubljeni novčić! I nehotice nam tu pada na um jedna slika, što je sam Bog upotrebljava u starom zavjetu: Neka umre majci jedno dijete, pa je kušajte tješiti time, da ih ima još! Koja će majka moći zaboraviti svoje iz-

gubljenom čedo, jer ih je još ostalo? Pa ipak, veli Bog, »sve kad bi koja mati i mogla zaboraviti plod utrobe svoje, ja tebe ne mogu zaboraviti!« Ne čini li se, da se Božja ljubav očitovana ljudskim načinom mora očitovati onako, kako se očitovala u Krista?

Neobično se lijepo očituje nježnost Kristove ljubavi prema djeci. Umoran od dnevnog posla sjedi, a majke navlažu s djecom k Njemu, da metne ruke svoje na njih i da ih blagoslovi. Apostoli upravo indignirani ženskom bezobzirnom nepromišljenošću tjeraju ih, da puste Učitelja na miru. Ali On se tako ugodno osjeća s djecom. Njegova duša tako je srodna tim nevinim stvorenjima: »Pustite malene k meni, jer takovih je kraljevstvo nebesko! Pustite ih i nemojte im braniti!«

Ali ne pokazuje li ta tako nježna ljubav i slabosti, ne baca li i ona sjenu, što je uvijek prati kod ljudi, kod najvećih karaktera?

JAKOST BEZ OPOROSTI

Ljubav ljudska, koja se odlikuje nježnošću, karakteri, koji su tankočutni, vrlo lako plaćaju porez senzualnosti. Kristu, koga su zakleti neprijatelji pratili na svakom Mu koraku Argusovim očima tražeći materijala za svoje neosnovane optužnice, nije se nitko usudio takovo što ma izdaleka prigovoriti; nikome nije ni na pamet palo, da pokuša osjeniti Njegov uzvišeni lik sjenom, koja inače, rekao bi čovjek, tako nužno slijedi žar ljubavi u tjelesnih bića, kao što sjena slijedi sunčev sjaj. Stoga i mi govoreći i razmatrajući Kristovu ljubav nemamo ovdje više ništa reći. A da se Kristova ljubav, ma kakovom se ona drukčije nježnošću očitovala, ne može nikada smatrati bez energije, nemuževnom, dokazuju već same peripetije, što ih je ta nježna ljubav na svom osvajalačkom putu do ljudskih srdaca morala prolaziti. Kako neuspjeh i nerazumijevanje znaju slomiti ljubav, pače je pretvoriti u mržnju! Kristove ljubavi to sve ne može da slomi, nego samo daje prilike, da se ona zasja u to ljepšem svijetlu. Ili može li tko god poznavati život Kristov i ozbiljno tvrditi, da je napor, neimaština i muka smetala Njegovoj ljubavi? Što je mogla zloba, tvrdokornost i nezahvalnost ljudska protiv one ljubavi, koja je plakala nad Jeruzalemom, molila se za svoje krvnike, umrla za sve zločince?

Koliko se opet i koliko puta zna dogoditi, da uspjeh i sreća u životu bude ubojicom ljubavi! »*Honores mutant*

mores« klasičkim je izražajem te tragike ljudske ljubavi. Krist naprotiv i onda, kad Ga Njegovi najintimniji prijatelji kukavički ostavljaju, ne prestaje govoriti: »Nijesam li ja bio među vama kao onaj, koji služi?« A kad dovrši svoje veliko djelo otkupljenja poslije svojega uskrsnuća, nema ni traga kakovu prigovoru zbog toga, a još manje zaboravi na apostole, nego s najvećom ljubavlju traži »svoje prijatelje« i iskazuje tako nježnu ljubav, da im čak zna priređivati zajuttrak!

Dakle bilo uspjeh bilo neuspjeh uvijek potvrđuje, da je Krisotva ljubav uistinu jaka i muževna, da je Krist uzor savršenog značaja.

Matej i Marko nam bilježe, kako je Isus otišao malko u poganske krajeve, da se ukloni mržnji predstavnika svojega naroda, s kojima je dolazio u sve to veći konflikt. Tako dođe u krajeve Tirske i Sidonske. Dolazi žena Kananejka i moli Ga, da joj ozdravi kćer. On joj ne odgovori ni riječi. Ali ona se ne da, nego stade vikati po ulicama za Njim. Neugodno učenicima pa Ga zamole: Daj joj, što traži, jer više za nama! A On odgovara hladno: »Ja sam poslan samo izgubljenim ovcama doma Izraelova!« Ali žena ih stiže, pada na koljena pred Njim i zaklinje: Gospodine, pomози mi! On odgovara: Nije dobro uzeti kruh od djece pa baciti psima. A ona prihvati: Jest, Gospodine, jer i psići dolaze na svoj račun, jedu naime mrvice, koje padaju sa stola. Sad joj istom reče: O ženo, velika je vjera tvoja; neka ti bude, kako želiš! I ozdravi joj kćer! Mi jedva prepoznajemo svojega Spasitelja u toj sceni. Ali po planu Providnosti imao je Krist obrađivati samo neplodno tlo židovskoga naroda, činiti njemu najveća dobročinstva stavivši mu u službu i svoju svemoć, da se obrati ili bude bez isprike, ako sve bude uzalud.

Ili druga scena: Jedva je Petar odao onako krasno mišljenje i vjerovanje o Njemu: Ti si Krist, Sin Boga živoga, kad Isus poče govoriti o svojem poniženju i sramoti, o muki i smrti. Petar ga pozove na stranu te Ga poče koriti i govoriti: Daleko to bilo od tebe, Gospodine, ne će se to tebi dogoditi. A On se okrene, oči Mu se zasjaše gnjevom, i onaj Petar, koji je malo prije čuo riječi: »Blago tebi Simone, sine Jonin . . .«, mora čuti riječi: »Idi od mene, sotonu, jer si mi na sablazan; ne znaš što je Božje, nego što je ljudsko!«

Ili pođimo o pashi u Jeruzalem u hram pa Ga gledajmo kako pravi bič od užeta, tjera sve prodavače iz hrama i njihovu žrtvenu stoku, bez obzira rasipa novac mjenjačima i

ispremeće njihove stolove. I nitko se ne usudi usprotiviti, jer su se Njegove oči sjale poput vatre, iz njih su sijevale munje, dok se poput groma orio njegov glas: »Nosite to odavle i nemojte pretvarati kuću Oca mojega u dućan!«

Ili napokon otvorimo samo još 23. poglavlje Matejeva evanđelja i gledajmo Ga, kako stupa pred svoje din-dušmane, koje je ipak ljubio, a koji su Mu radili o glavi, te im dovikuje: »Teško si ga vama, književnici i farizeji, hipokrite, jer zatvarate nebo pred ljudima: niti sami ulazite u nj niti dajete drugima da uđu. Teško si ga vama, pismoznanci i farizeji, hipokrite, jer, dok duge molitve molite, gutate kuće udovičke; stoga će vas stići stroži sud . . . Teško si ga vama, pismoznanci i farizeji, hipokrite, koji dajete desetinu od metvice i kima . . . a zanemarujete važnije zapovijedi zakona: pravdu, milosrđe i vjeru . . . Slijepi vođe, koji komarce glabate, a deve gutate . . . Teško si ga vama, pismoznanci i farizeji, hipokrite, jer ste slični pobijeljenim grobovima, koji se izvana ljudima čine lijepi, a iznutra su puni mrtvačkih kostiju i svakojakoga gada; tako se i vi izvana činite ljudima pravedni, a iznutra ste puni farizejštine i opakosti . . . Zmije, legla gujina, kako ćete umaći osudi u gehenu?«

Neka itko nađe igdje kod ljudi snažnijega, ali sa svim tim dostojanstvena riječnika ljutitosti i pravedna gnjeva od ovoga, što ga skovao Krist, koji je tako nježan u svojoj ljubavi!

Karlo Grimm D. I.